

Załącznik nr 1 „Wyjaśnienie pojęć”

Zadośćuczynienie – czynienie zadość wyrządzonej krzywdzie, która jest stratą niemajątkową, dyskomfortem psychicznym, dolegliwością lub przykrością, którą trudno wycenić w pieniądzu. W zależności od sytuacji, może przybierać różne postacie. Krzywdą może być np.:

- fizyczny ból spowodowany pobiciem, powikłaniami w leczeniu;
- strata i tęsknota za osobą najbliższą;
- obniżenie kondycji psychicznej oraz poczucia własnej wartości wskutek oszpececia lub naruszenia dóbr osobistych takich jak wizerunek, dobre imię lub paradoksalnie poczucia wstydu, że „było się nie we właściwym miejscu i czasie”;
- poczucie strachu, zagrożenia;
- obniżenie poczucia szczęścia, sensu życia w skutek np. niemożności uprawiania sportu, wykonywania jakiegoś zawodu, pozbawienia możliwości posiadania potomstwa, rozpad małżeństwa.

Krzywdą tym się różni od szkody (a tym samym zadośćuczynienie od odszkodowania), że nie wpływa na uszczuplenie portfela poszkodowanego. Chodzi o uszczerbek psychiczny, emocjonalny, dezorganizację życia.

Odszkodowanie – obowiązek naprawienia szkody majątkowej – o konkretnej wartości pieniężnej. Najczęściej przybiera postać pokrywania kosztów, będących następstwem uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia, takich jak:

- koszty leczenia i rehabilitacji, ewentualnie także pogrzebu;
- koszty adaptacji i dostosowania warunków (np. mieszkaniowych) do potrzeb pokrzywdzonego w przypadku niepełnosprawności;
- koszty przygotowania do wykonywania innego niż dotychczas zawodu;
- wypłacana cyklicznie renta, w przypadku całkowitej lub częściowej utraty zdolności do pracy albo zwiększenia się jego potrzeb (comiesięczne wydatki na leki) lub zmniejszenia widoków powodzenia na przyszłość (brak perspektyw zarobkowania).

W przeciwieństwie do zadośćuczynienia za krzywdę, kwotę odszkodowania ustala się na podstawie obiektywnie wyliczonych rachunków, dlatego możliwa jest tu bardzo precyzyjna kalkulacja należnej kwoty.

Zwrot (przepadek) – obowiązek oddania poszkodowanemu dokładnie tego, czego w sposób bezprawny pozbawił go sprawca, czyli tzw. owoców przestępstwa. Ma to - względem sprawcy - podkreślić nieopłacalność popełniania przestępstw, a dla poszkodowanego być naturalnym wyrównaniem tego, co stracił.

Rehabilitacja – oczyszczenie z niesłusznie postawionych zarzutów, przywrócenie komuś jego dobrego imienia. Ściśle rzecz biorąc, jest to pojęcie prawne. Oznacza unieważnienie wyroku zapadłego najczęściej z powodów czysto politycznych lub światopoglądowych, z reguły w toku całkowicie sfingowanego procesu. Najliczniejszą grupę zrehabilitowanych skazanych stanowią opozycjoniści z czasów PRL oraz żołnierze podziemia walczący o niepodległość. Rehabilitacja, zarówno w znaczeniu prawnym jak i potocznym, to symboliczne przyznanie się do przypisania komuś nieprawdy. Zbliżone skutki powoduje podanie wyroku do publicznej wiadomości, szczególnie w sprawach o zniesławienie.

Nawiązka – ekstra dodatek; coś przekraczającego rozmiary konsekwencji (szkód i krzywd) spadających na poszkodowanego. Służy wzmocnieniu zaprzeczonych czynem wartości cennych dla społeczeństwa, jest symbolicznym ich uznaniem. Nawiązka może być wypłacana na rzecz instytucji, stowarzyszenia, fundacji lub organizacji społecznej, której statutowy cel związany jest z ochroną dobra, naruszonego przez przestępstwo. Przykładowo, w razie skazania za przestępstwo przeciwko życiu i zdrowiu, będzie to Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej. Jeśli natomiast sprawca został skazany za przestępstwo przeciwko środowisku, sąd może orzec nawiązkę na rzecz Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej itd. Nawiązka bywa zasądzana jako alternatywa zamiast: zamiast naprawienia szkody, gdy występują trudności w udowodnieniu wysokości szkody.

Nazwa nawiązki (ale też koncepcja podwójnego oddania) pochodzi ze Statutu litewskiego (jedna z pierwszych polskich kodyfikacji, XVI wiek): „*grabież z nawiązką oddać, to jest konia koniem, woła wołem nawiązać i każde bydłę, jakie pograbił takowym, nawiązawszy mu, oddać*”.

Naprawa – przywrócenie użyteczności, sprawności lub funkcjonalności. Dotyczy działania na tym samym przedmiocie, który został uszkodzony, choćby okazało się to trudniejsze lub bardziej kosztowne niż odkupienie nowej rzeczy.

Ekspiacja – odpokutowanie, oczyszczenie. Jest to działanie o podłożu religijnym, w celu zdjęcia z siebie ciężaru grzechu zawinienia nie tyle względem konkretnej osoby, co porządkowi moralnemu. Jest wewnętrznym i mocno osobistym przeżywaniem skruchy, pokuty, rozliczeniem się samego ze sobą. Metodą ekspiacyjną może być składanie ofiar, wyrzeczenia, hartowanie się w moralności.

Restytucja – psychologiczna potrzeba przeproszenia kogoś za wyrządzoną krzywdę. Jest rodzajem mechanizmu obronnego, który ma obniżyć w nas dyskomfort związany z poczuciem winy oraz dręczącymi wyrzutami sumienia.

Kompensacja – suma środków służących wyrównaniu różnego rodzaju strat spowodowanych czyimś zachowaniem. Należy ją rozumieć jako całościowy efekt wszystkich podjętych starań w kierunku zapobieżenia skutkom przestępstwa. Wskazówką do takiego rozumienia tego pojęcia, jest systematyka kodeksu karnego, który w rozdziale Va. o tytule „środki kompensacyjne”, zawiera przepisy o przepadku przedmiotów i korzyści, nawiązce, naprawieniu szkody i zadośćuczynieniu, sugerując, że wszystkie one składają się na kompensację.

Kara – reakcja na wyrządzone zło, w której element dolegliwości i odwetu przeważa nad elementem kompensacyjnym. Kara sama w sobie bezpośrednio nie polepsza położenia poszkodowanego (ani grzywna ani pozbawienie wolności sprawcy nie wpływa na wyrównywanie poniesionych strat), ale ciągle leży w jego interesie, gdyż realizuje jego uzasadnioną potrzebę satysfakcji oraz poczucia, że sprawiedliwości stało się zadość. Kara ze względu na swe cele (wychowawcze, prewencyjne, sprawiedliwościowe) nigdy nie jest „rozliczeniem się” z ofiarą.

Załącznik nr 2 „Plan zadośćuczynienia”

Wersja A (dłuższa)

PLAN ZADOŚĆUCZYNIENIA	
1) Imię i nazwisko Autora planu	
2) Motywujący tytuł planu lub motto	
3) Cel planu (do czego, do jakiego stanu, do jakich efektów ma prowadzić realizacja planu)	
4) Główne obszary i działania, na których skoncentruje się Autor planu (np. praca społeczna na rzecz zakładu karnego, dokonywanie darowizn, akcje na rzecz dzieci z hospicjum, samokształcenie, aby pomagać innym)	
5) Zakres odpowiedzialności (z czego wynika obowiązek zadośćuczynienia, z czym wiąże swój obowiązek zadośćuczynienia, za jakie działania naprawcze i ich efekty chce wziąć odpowiedzialność)	
6) Data ukończenia planu	
7) Geneza planu (odpowiedź na pytanie dlaczego chce zadośćuczynić)	
8) Zasoby, potencjały i kompetencje Autora, które wykorzysta dla realizacji planu	

<p>9) Ludzie, których Autor pozyska dla realizacji planu</p>			
<p>10) Zasoby, które Autor pozyska dla realizacji planu</p>			
<p>11) Wysokość środków finansowych potrzebnych do realizacji planu</p>			
<p>12) Konkretno działania/prace/akcje/produkty oraz sposób i okres/termin ich realizacji</p>	<p><u>Działania/prace/akcje/produkty</u></p>	<p><u>Sposób</u></p>	<p><u>Okres/termin realizacji</u></p>

Wersja B (krótsza)

PLAN ZADOŚĆUCZYNIENIA			
1) Imię i nazwisko Autora planu			
2) Motywujący tytuł planu lub motto			
3) Cel planu (do czego, do jakiego stanu, do jakich efektów ma prowadzić realizacja planu)			
4) Główne obszary i działania, na których skoncentruje się Autor planu (np. praca społeczna na rzecz zakładu karnego, dokonywanie darowizn, akcje na rzecz dzieci z hospicjum, samokształcenie, aby pomagać innym)			
5) Konkretno działania/prace/akcje/produkty oraz sposób i okres/termin ich realizacji	<u>Działania/prace/akcje/produkty</u>	<u>Sposób</u>	<u>Okres/termin realizacji</u>

Załącznik nr 3 „Barwne role”

Scenka 1

Mediator: Pan Zielony uderzył autem i zniszczył rower należący do pana Niebieskiego. W wyniku wypadku pan Niebieski doznał złamania nogi. Pan Niebieski mieszka sam, a złamanie jest tak rozległe, że przez sześć tygodni nie będzie mógł się poruszać. Realnym dla niego problemem jest to, kto mu zrobi zakupy, opłaci rachunki na pocztę, zrobi pranie, zaniesie pościel do magła. Pan Niebieski nie ma żadnej rodziny ani znajomych. Ponadto zniszczony rower był całkiem nowy, kupiony za pieniądze, które pan Niebieski odkładał przez sześć miesięcy.

Scenka 1

Pan Zielony: Uderzyłeś autem w rower pana Niebieskiego. Jechałeś przepisowo, nie przekroczyłeś prędkości. W momencie wypadku pan Niebieski stał na jezdni schylony przy rowerze. Nie zauważyłeś go, bo sięgałeś po telefon, by zobaczyć, czy nie dzwoni Twój szef w pilnej sprawie, którą mieliście omówić. Kiedy zobaczyłeś, że pan Niebieski zwija się z bólu i trzyma za nogę, wezwałeś pogotowie. Zgodziłeś się na mediację, bo chciałyś w sposób pokojowy rozwiązać tę niefortunną sytuację. Chciałyś też usłyszeć wersję pana Niebieskiego – dlaczego nagle zatrzymał się na środku jezdni? Trochę winisz go za całą sytuację. Straciłeś pół dnia pracy. Nie wiesz także, co mógłbyś zaproponować pokrzywdzonemu.

Scenka 1

Pan Niebieski: Pan Zielony uderzył w Twój rower, gdy zakładałeś łańcuch, który spadł ci w trakcie jazdy. W wyniku wypadku złamałeś nogę. Złamanie jest tak rozległe, że lekarz zalecił, abyś przez sześć tygodni w ogóle nie wstawał z łóżka, nie chodził. Mieszkasz sam. Nie masz rodziny ani znajomych. Rower, który zniszczył Pan Zielony, kupiłeś niedawno. Pieniądze na jego zakup odkładałeś przez pół roku. Oczekujesz, że w wyniku mediacji sprawca wypadku pokryje koszt zakupu nowego roweru. Oczekujesz również, że sfinansuje opiekę nad Tobą w najbliższych tygodniach.

Scenka 2

Mediator: Pewien 15.latek nazwiskiem Żółty, nie karany, włamał się do sklepu spożywczego i ukraść trzy pudła jedzenia, które własnoręcznie pakował (konserwy z szynką, płatki śniadaniowe, czekolady sprowadzone z Hiszpanii). Pan Granatowy, właściciel sklepu, ocenił straty na 400 zł: Żółty wybił szybę i zniszczył zamki w drzwiach. Żółty zeznał Policji, że kradł bo on i jego mała 7.letnia siostra nie mają co jeść. Matka spłaca dwa kredyty.

Scenka 2

Żółty: Masz 15 lat. Włamałeś się do sklepu spożywczego i ukradłeś trzy pudła jedzenia. Zrobiłeś to, bo Ty i Twoja 7.letnia siostra nie dojadacie. Masz poczucie, że cały czas chodzisz głodny. Policja znalazła Cię dość szybko, gdyż sąsiedzi widzieli jak nosisz jakieś pudła. Nigdy wcześniej nie kradłeś. Aby dostać się do sklepu zniszczyłeś zamki w drzwiach. Wiesz, że zrobiłeś źle kradnąc i niszcząc. Miałeś jednak dość bycia głodnym. Chciałyś jakoś naprawić to, co zrobiłeś, ale nie masz pieniędzy. Zastanawiasz się co możesz zaoferować właścicielowi sklepu.

Scenka 2

Pan Granatowy: Prowadzisz z żoną mały osiedlowy sklep spożywczy. Znow ktoś się do niego włamał. Był to trzeci „włam” w ciągu ostatniego pół roku. Straty wyceniłeś na 400 zł. Uważasz, że młodzi ludzie coraz częściej dokonują kradzieży i zniszczeń, i nie ponoszą z tego tytułu żadnych poważniejszych konsekwencji. Z tego powodu znowu nie przespałeś nocy. Bardziej denerwuje cię chuligaństwo, niż realnie poniesione straty. Oczekujesz, że tym razem sprawca trafi do poprawczaka albo więzienia, i stanie się przestrożą dla innych chuliganów. Do mediacji przekonała cię żona, która uważa, że wysyłając chłopca do poprawczaka, nie odzyskacie pieniędzy. Zależy jej na kasie, gdyż sklep nie przynosi dochodów, jakich ona oczekuje.

Scenka 3

Mediator: Sąsiedzi dwóch posesji – pan Fioletowy i pan Szary – nie darzyli się zbyt dużą sympatią. Pan Fioletowy miał rasowego setera z rodowodem, który – jak policja napisała w wywiadzie środowiskowym – często szczekał i, niezależnie od pory dnia czy nocy, zakłócał sąsiedzką ciszę.

Szczególnie przeszkadzało to najbliższemu mieszkającemu sąsiadowi, gdyż bardzo cenił spokój i potrzebował go do pracy. Był bajkopisarzem. Pan Szary postanowił rozwiązać kłopot hałaśliwego sąsiedztwa i otrul psa. Jak się później okazało pies był bardzo cenny, był rasowym psem i pan Fioletowy jeździł z nim na wystawy. Seter przynosił mu realny dochód w postaci wygranych. Pan Fioletowy swoją stratę oszacował na 10.000 zł.

Scenka 3

Pan Fioletowy: Jesteś sąsiadem pana Szarego. Miałeś pięknego, rasowego setera, z rodowodem, z którym jeździłeś na wystawy i zdobywałeś pieniądze nagrody. Pan Szary wiele razy skarżył Ci się, że Twój kochany pies jest bardzo hałaśliwy, jednak uważałeś, że przesadza, gdyż inni sąsiedzi nie skarżyli się. W końcu pan Szary otrul Twojego setera. Oprócz bólu po utracie najlepszego przyjaciela wiesz, że straciłeś dużo pieniędzy. Sam pies był sporo warty, a jeszcze straciłeś możliwość zdobywania nagród pieniężnych na kolejnych wystawach. Swoją stratę wyceniasz na 10.000 zł. Choć może i ta kwota jest zbyt niska. Od mediacji oczekujesz, że dojdziecie do porozumienia co do posiadania kolejnego psa. Nie chcesz się bać, że sąsiad otruje zwierzę, które zamierzasz kupić. Ponadto oczekujesz też, że pan Szary zrekompensuje Ci stratę Twojego pupila i pokryje koszty zakupu nowego psa.

Scenka 3

Pan Szary: Jesteś sąsiadem Pana Fioletowego. Jesteś bajkopisarzem i często pracujesz w domu. Potrzebujesz ciszy, aby się skupić. Po pracy także cenisz sobie spokój – w końcu od tego masz swój własny dom. Jednak Twój sąsiad kupił sobie bardzo hałaśliwego psa. Jego piszczenie, szczekanie i warczenie – 24 godziny na dobę – jest dla Ciebie nie do zniesienia. Mimo, że wiele razy zwracałeś panu Fioletowemu uwagę, że męczy Cię ten hałas, sąsiad nie uciszał psa. Znalazłeś własne rozwiązanie i otrułeś go. Mimo, że odzyskałeś ciszę, to jednak nie spodziewałeś się, że pan Fioletowy będzie tak zrozpaczony po stracie swojego psa. Zastanów się, co możesz zrobić dla swojego – bądź co bądź – sąsiada.

Scenka 4

Mediator: Seledynowy, lat 14, kopał piłkę na podwórku i tak niefortunnie ją kopnął, że wybił szybę w mieszkaniu pana Bordowego. Odłamki szkła spadły na komputer, który jest narzędziem pracy pana Bordowego. Pan Bordowy jest zrozpaczony, bo trzeba w komputerze wymienić wiele części i będzie to dużo kosztowało, a on akurat jest bez pieniędzy, bo splaca kredyt, który wziął na ten komputer.

Scenka 4

Seledynowy: Masz 14 lat i marzysz, aby zostać piłkarzem. Niedługo masz ważne testy, w których trener wyłoni kandydatów do miejscowej drużyny. W tym celu dużo trenujesz. Potrzebujesz też nowych butów sportowych. Mama wspiera Cię i z trudem odkłada pieniądze na potrzebne dla Ciebie nowe „korki”. Pewnego dnia, gdy jak co dzień ćwiczyłeś na podwórku, niefortunnie kopnąłeś piłkę i wybiłeś szybę w mieszkaniu pana Bordowego. Bardzo się przestraszyłeś, że mogło mu się coś stać i że będziesz musiał zapłacić za nową szybę, a wtedy już na pewno nie wystarczy pieniędzy na twoje nowe buty. Nie uciekasz jednak – jesteś w szoku, że mimo twoich umiejętności piłka poleciała w okno. Nie wiesz jak zareaguje mama i trener na Twój błąd. I pan Bordowy ... jak on do Ciebie podejdzie? Czego zażąda? Czy pokrzyżuje Ci plany i marzenia? A może jest coś, co mógłbyś dla niego zrobić?

Scenka 4

Pan Bordowy: Jesteś początkującym dziennikarzem. Do pracy potrzebowałeś komputera, więc wzięłeś na jego zakup kredyt i teraz wszystkie oszczędności oddajesz na jego spłatę. Pewnego dnia, jakiś chuligan rozbija piłką szybę w twoim oknie. Jej odłamki spadły na komputer, który jest przecież Twoim narzędziem pracy. Jesteś zrozpaczony, bo trzeba w komputerze wymienić wiele części i będzie to dużo kosztowało, a nie masz pieniędzy. Poza tym, jak nie oddasz swoich reportaży na czas, szef obniży Ci pensję albo ... zwolni. Przeraza Cię ta myśl. Zawsze marzyłeś, aby być dziennikarzem. Od mediacji oczekujesz, że uzgodnisz ze sprawcą sposób pokrycia kosztów naprawy komputera – bez którego nie jesteś w stanie pracować, a bez pracy nie zarobisz na spłatę kredytu.

Załącznik nr 4 „Wzór ugody”¹

miejsowość i data

UGODA MEDIACYJNA

W dniu (*data*) na spotkaniu mediacyjnym, które odbyło się w (*np. w lokalu mediatora przy ul. w*) została zawarta ugoda w sprawie o sygn. akt

W spotkaniu uczestniczyli: Pani/Pan (*imię i nazwisko pokrzywdzonego*) i Pani/Pan (*imię i nazwisko podejrzanego*) oraz mediator/mediatorzy (*imiona i nazwiska mediatorów*)

Strony wyjaśniły sobie szczegóły wydarzenia związanego ze sprawą o sygn. akt

Nie czują już do siebie żalu.

Ponadto²:

1. Pani/Pan (*imię i nazwisko podejrzanego*) zwrócił/a Pani/Panu (*imię i nazwisko pokrzywdzonego*) koszty związane z (*uzupełnić*) w łącznej kwocie zł.
2. Pani/Pan (*imię i nazwisko podejrzanego*) przekazał/a Pani/Panu (*imię i nazwisko pokrzywdzonego*) (*co przekazał?*)..... i wyraził/a zadowolenie z takiego sposobu załatwienia sprawy.
3. Pani/Pan (*imię i nazwisko podejrzanego*) zobowiązał/a się do podjęcia terapii (*należy wskazać rodzaj*) w terminie (*data*).
4. Pani/Pan (*imię i nazwisko podejrzanego*) zobowiązał/a się do wykonania następujących zadań (*wymienić jakie to zadania*) na rzecz (*np. pokrzywdzonego lub wybranej przez strony organizacji pozarządowej*) w terminie (*data*).
5. Strony wnoszą o (*np. umorzenie powyższej sprawy*).

(*imię i nazwisko oraz podpis pokrzywdzonego*)
(*imię i nazwisko oraz podpis podejrzanego*)

(*imię i nazwisko oraz podpis*)

(*imiona i nazwiska oraz podpisy mediatorów*)

¹ Źródło: <https://www.rpo.gov.pl/pliki/13355199460.doc> (01.09.2017).

² Nie ma żadnych ograniczeń co do liczby i treści punktów ugody. Ugoda może być rozbudowana, ale również ograniczyć się do stwierdzenia, że strony się pojednały bezwarunkowo. Ugoda również może nie zawierać informacji o pojednaniu, ale zawierać informację o zobowiązaniach.